

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 9/2005 vp

Hallituksen esitys vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevaksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä joulukuuta 2004 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 262/2004 vp).

Lakialoite

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä lakialoitteen laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 2 luvun 13 §:n 1 momentin kumoamisesta (LA 149/2003 vp — Marja Tiura /kok ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 17 päivänä helmikuuta 2004.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 21/2005 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ma. osastopäällikkö Jarmo Littunen, hallitusneuvos Jussi Pajuoja ja kehityspäällikkö Jouko Laitinen, oikeusministeriö
- eduskunnan apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio
- budjettisihteeri Juha Majanen, valtiovarainministeriö
- poliisiylitarkastaja Eero Laine, sisäasiainministeriö

- ylitarkastaja Anne Hujala ja hallitussihteeri Päivi Kaartamo, sosiaali- ja terveysministeriö
- oikeusneuvos Anja Tulenheimo-Takki, korkein oikeus
- presidentti Lauri Melander, Helsingin hovioikeus
- ma. käräjätuomari Petteri Kosonen, Riihimäen käräjäoikeus
- laamanni Heikki Nousiainen, Vantaan käräjäoikeus
- hallinto-oikeustuomari Veijo Tarukannel, Hämeenlinnan hallinto-oikeus
- valtiosyyttäjä Matti Nissinen, Valtakunnan-syyttäjänvirasto
- kihlakunnanvouti Olli Sippola, Turun kihlakunnan ulosottovirasto
- oikeudellisen yksikön johtaja Paavo Siltanen, rikosseuraamusvirasto
- pääjohtaja Esa Vesterbacka ja ylilääkäri Heikki Vartiainen, vankeinhoitolaitos
- ylitarkastaja Heimo Kangaspunta, kriminaali-huoltolaitos
- johtaja Kirsti Nieminen, Keravan vankila
- johtaja Sauli Hautakangas, Oulun vankila
- johtaja Anna-Katrina Grönholm, Riihimäen vankila
- johtaja Jaakko Kopra, Vilppulan vankila
- ylilääkäri Hannu Lauerma, Vankimielisairaala
- asianajaja Risto Kyytinen, Suomen Asianajajaliitto
- pääsihteeri Kristiina Kouros, Ihmisoikeusliitto ry
- sihteeri, vartiopäällikkö Reima Laakso, Vankilavirkailijain Liitto VVL ry

- projektipäällikkö Matti Hytönen, KRIS-Suomi ry
- ylilääkäri Antti Holopainen, A-klinikkasäätiö
- toiminnanjohtaja Jukka Mäki, Kriminaali-huollon tukisäätiö KRITS
- professori Eero Backman
- professori Dan Frände
- valtiotieteiden kandidaatti Kimmo Hypén
- professori Pekka Koskinen
- valtiotieteiden kandidaatti Sonja Kurtén-Var-tio
- professori Raimo Lahti
- dosentti, oikeustieteen tohtori Tapio Lappi-Seppälä
- professori Martti Majanen

- professori Kimmo Nuotio
- professori Ari-Matti Nuutila
- professori Matti Tolvanen
- professori Terttu Utriainen
- professori Pekka Viljanen.

Viitetiedot

Valiokunta on käsitellyt tämän esityksen yhdes-sä hallituksen esitysten HE 261/2004 vp ja HE 263/2004 vp kanssa. Valiokunnalla on mietintöä laatiessaan ollut käytettävissä myös perustusla-kivaliokunnan viimeksi mainitusta esityksestä antama lausunto PeVL 20/2005 vp.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITE

Hallituksen esitys

Hallituksen esitys on osa vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevaa kokonaisuudistusta. Ehdotuksen mukaan vankien ehdonalaisen va-pauttamisen nykyiset pääsäännöt säilytettäisiin. Pääsääntöisesti vangit pääsisivät ehdonlaiseen vapauteen suoritettuaan kaksi kolmasosaa tai puolet rangaistuksestaan.

Nuorten rikoksentekijöiden ehdonalaisen va-pauttamisen järjestelmästä, jossa vapauttaminen tapahtuu vangin suoritettua kolmasosan rangais-tuksestaan, ehdotetaan luovuttavaksi. Rikoksen-sa alle 21-vuotiaana tehneet voitaisiin vapauttaa heidän suoritettuaan puolet rangaistuksestaan.

Osana vangin asteittaista vapauttamista vanki voitaisiin sijoittaa vankilan ulkopuolelle valvot-tuun koevapauteen. Valvottuun koevapauteen si-joittaminen edellyttäisi vangin sitoutumista hä-nelle asetettuihin ehtoihin. Koevapautta voitai-siin valvoa teknisin laittein.

Elinkautisvanki voitaisiin ehdotuksen mu-kaan päästää ehdonlaiseen vapauteen aikaisin-taan hänen suoritettuaan rangaistuksesta kaksi-toista vuotta. Rikoksensa alle 21-vuotiaana teh-neet voitaisiin vapauttaa elinkautisesta ehdon-alaisesti aikaisintaan heidän suoritettuaan ran-gaistuksesta kymmenen vuotta. Ehdonlaiseen vapauteen päästämistä päättäisi Helsingin ho-

vioikeus. Jos elinkautisvankia ei päästetä ehdon-alaiseen vapauteen, asia voitaisiin saattaa hovi-oikeuden uudelleen ratkaistavaksi kahden vuo-den väliajoin.

Nykyinen pakkolaitosjärjestelmä ehdotetaan muutettavaksi koko rangaistuksen suorittami-seksi vankilassa. Koko rangaistusta vankilassa suoritettava voisi päästä ehdonlaiseen vapauteen Helsingin hovioikeuden päätöksellä suoritet-tuaan rangaistuksesta viisi kuudesosaa, jos hän-tä ei enää olisi pidettävä erittäin vaarallisena toi-sen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Uudis-tuksen myötä vankilaoikeus ehdotetaan lak-kautettavaksi.

Tuomioistuin määräisi täytäntöönpanavan jäännösrangaistuksen pituuden. Jäännösrangai-stuksesta ja koeajalla tehdystä rikoksesta tuomit-tavasta rangaistuksesta määrättäisiin yhteinen vankeusrangaistus.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päi-vänä tammikuuta 2006.

Lakialoite

Lakialoitteessa LA 149/2003 vp ehdotetaan, että vankeusrangaistuksen täytäntöönpanossa siir-ryttäisiin ns. reaalarangaistusjärjestelmään, jos-

sa vanki suorittaa hänelle tuomitun määräaikaisen vankeusrangaistuksen kokonaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusratkaisuna on säilyttää nykyinen ehdonalaisen vapauttamisen sisältävä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanojärjestelmä ja kehittää sitä. Näin ollen siinä ei ehdoteta siirtymistä niin sanottuun reaalarangastusjärjestelmään, jossa tuomioistuimen päätös suoraan määrittää myös vankilassa suoritettavan ajan pituuden.

Reaalarangastusjärjestelmä on Suomen rangastusjärjestelmälle vieras. Nykyisin vain sakon muuntorangastuksen täytäntöönpano edustaa puhdaspiirteistä reaalarangastusjärjestelmää, koska koko rangastus suoritetaan vankilassa eikä rangastuksen suorittamisesta vapautuviin voida enää sen jälkeen kohdistaa mitään valvontatoimenpiteitä tai muitakaan toimia. Kuten hallituksen esityksen perusteluissa (s. 17/II) todetaan, reaalarangastusjärjestelmän etuna voidaan pitää sen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä. Puhdas reaalarangastusjärjestelmä korostaa tuomioistuinten roolia, koska tuomio pannaan aina sellaisenaan täytäntöön.

Rangastuksen tarkoituksen kannalta tarkasteltuna reaalarangastusjärjestelmässä jossain määrin korostuu rangastuksen merkitys nimenomaan tehdyn rikoksen sovituksena. Koska reaalarangastusjärjestelmässä tehdään periaatteessa jyrkkä ero vankeuden ja vapauden välillä, se voi samalla johtaa siihen, että vankiin ja hänen yhteiskuntaan sijoittumiseensa liittyvät näkökohdat jäävät suhteellisen vähälle huomiolle. Valiokunnan mielestä ehdonalaiseen vapauteen perustuvan järjestelmän keskeisiä etuja on juuri se, että sen kautta on mahdollista liittää välittömästi vapautumista seuraavaan aikaan erilaisia toimenpiteitä, joilla voidaan yrittää tukea vankilasta vapautuneen henkilön valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan. Ehdonalaiseen vapauteen liittyy kuitenkin uhka, että jäljelle jäänyt rangastus eli ns. jäännösrangastus voidaan

määrätä täytäntöön pantavaksi koeaikana tehdyn uuden rikoksen vuoksi, mikä osaltaan muodostaa yhden syyn pidättäytyä uusien rikosten tekemisestä. Lisäksi ehdonalaisella vapauttamisella on myös asialliseen vankilakäyttäytymiseen kannustava vaikutus siitä huolimatta, että vapauttaminen sekä nykyisellään että käsiteltävänä olevan ehdotuksen mukaan on kaavamaisista. Tältä osin ehdonalaisen vapauttamisen järjestelmään liittyvät ongelmat eivät siis toteutettavan uudistuksen myötä poistu.

Jos reaalarangastusjärjestelmä haluttaisiin ottaa käyttöön, sillä olisi myös tuntuvia käytännön vaikutuksia etenkin siirtymävaiheessa. Hallituksen esityksen perustelujen (s. 17 s.) mukaan reaalarangastusjärjestelmään siirtyminen toteuttamistavasta riippuen joko huomattavasti lisäisi vankilukua tai johtaisi mittavaan rangastusasteikkojen uudistamistarpeeseen ja sitä kautta pitkälliseen lainsäädäntöprosessiin.

Edellä esitetyistä sekä periaatteellisista että käytännöllisistä syistä lakivaliokunta tukee hallituksen esityksessä valittua perusratkaisua. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki rikoslain muuttamisesta

2 c luku. Vankeudesta

5 §. Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen. Pykälän 1 momentissa on ehdonalaisen vapauden määritelmä. Lisäksi momentin toisessa virkkeessä on viittaus ehdonalaisen vapauden valvonnasta säädettävään lakiin. Koska luvun 13 §:ssä on sama viittaus, valiokunta on poistanut sen tästä pykälästä.

Pykälän 2 momentissa säädetään ehdonalaiseen vapauteen pääsemisestä. Pääsäännön mu-

kaan ehdonalaiseen vapauteen pääsee, kun kaksi kolmasosaa rangaistuksesta on suoritettu. Kahdeskymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta tuomittu samoin kuin vanki, joka rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet.

Voimassa olevan rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 5 luvun 9 §:n mukaan nuorisovankilaan määrätty nuorisovanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu kolmannes. Näin ollen ehdotus merkitsisi käytännössä lainsäädännön kirstymistä useiden nuorten rikoksentekijöiden kohdalla. Ehdotusta on perusteltu (s. 41) lähinnä sillä, että nykyisin nuoret rikoksentekijät ovat eri asemassa sen mukaan, täytyvätkö nuorisovankilaan määräämisen edellytykset heidän kohdallaan. Lisäksi hallituksen esityksen yleisperusteluissa (s. 32/I) on viitattu siihen, että nuorisovankeihin sovellettu ehdonalaisen vapauttamisen yhden kolmasosan sääntö on poikkeuksellinen ja että järjestelmän yksinkertaisuus puoltaa sitä, että kaikki alle 21-vuotiaat pääsevät ehdonalaiseen vapauteen suoritettuaan rangaistuksesta puolet.

Valiokunnan mielestä rangaistusjärjestelmän yksinkertaistamisella ei voida hyväksyttävästi perustella sen ankaroittamista varsinkaan, kun kohteena ovat nimenomaan nuoret. Nuorisovankilaan määräämisen edellytyksistä johtuvien yhdenvertaisuusongelmien korjaamisesta ei myöskään seuraa, että rangaistusjärjestelmää tulisi muuttaa juuri tiukempaan suuntaan. Valiokunta on pitänyt ehdotusta arvioidessaan lähtökohtana sitä hallituksen esityksenkin perusteluista (s. 27/I) ilmi käyvää tosiasiaa, että vankeusrangaistus merkitsee nuorelle vakavaa syrjäytymisuhkaa ja että tämän vuoksi erityiskohtelu on perusteltua 18—20-vuotiailla myös silloin, kun kysymys on vankilassa suoritettavan rangaistuksen pituudesta. Jos nuorena rikoksen tehnyt henkilö kuitenkin tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen, vankilassaoloaika on syrjäytymisen ja laitoskierteen estämiseksi pyrittävä rajoittamaan niin lyhyeksi kuin se — erityisesti

tuomion perusteena oleva rikollinen teko huomioon ottaen — rangaistusjärjestelmän yleisen hyväksyttävyyden kannalta suinkin on mahdollista. Lakivaliokunta viittaa lisäksi perustuslakivaliokunnan lausunnossaan ilmaisemaan kantaa, jonka mukaan alle 18-vuotiaisiin lapsiin sovellettavan sääntelyn ankaroittaminen ei ole aivan asianmukaista lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59—60/1991) kannalta, koska sen 37 artiklan b kohdan mukaan lapsen vangitsemiseen on turvauduttava vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona.

Edellä esittämillään perusteilla lakivaliokunta ehdottaa, että alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittu voi päästä ehdonalaiseen vapauteen suoritettuaan rangaistuksesta yhden kolmasosan edellyttäen, että hän ei rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa. Jos tämä edellytys ei täyty, tällaisen rikoksen perusteella vankeusrangaistusta suorittava voi päästä ehdonalaiseen vapauteen suoritettuaan rangaistuksesta puolet.

Momentin perusteluissa (s. 40/II) viitataan käytäntöön, jonka mukaan ehdonalaisen vapauden alemman määräosan soveltamisen esteenä ei ole se, että henkilö on rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ollut vankilassa suorittamassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalvelusrikoksesta (1723/1991). Valiokunnan mielestä tällainen seikka on rangaistusta suorittavan henkilön oikeusaseman kannalta niin merkittävä seikka, että sen on syytä käydä ilmi laista. Siksi valiokunta ehdottaa sitä tarkoittavan säännöksen lisäämistä momenttiin.

6 §. Ehdonalainen vapauttaminen yhteisestä vankeusrangaistuksesta. Pykälässä säädetään siitä, milloin vanki päästetään ehdonalaiseen vapauteen siinä tapauksessa, että hän suorittaa yhteistä vankeusrangaistusta rikoksista, jotka erikseen arvioituina johtaisivat 5 §:n mukaan ehdonalaiseen vapautumiseen eri aikana. Ehdotuksen mukaan tällöin sovellettavaksi tulee tuomitun kannalta ankarampi vaihtoehto. Valiokunnan edellä 5 §:ään ehdottamien muutosten vuok-

si se ehdottaa pykälän sanamuotoa muutettavaksi.

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että ehdotetun säännöksen vuoksi lukumäärältään ja laadultaan melko vähäisetkin yli 21-vuotiaana tehdyt rikokset saattavat joissakin tapauksissa johtaa vankilassaoloajan merkittäväänkin pitenemiseen, koska niiden vuoksi tuomittuun ei sovelleta nuoria rikoksentehtyjä koskevia erityisiä määräyksiä. Valiokunnan mielestä pykälän mukainen suurimman määräosan soveltamiseen perustuva ratkaisu onkin varsin kaavamainen. Valiokunta ei kuitenkaan pidä käsillä olevaa tietopohjaa riittävänä, jotta se voisi tässä yhteydessä ehdottaa pykälän muuttamista. Sen sijaan valiokunta pitää tarpeellisena, että oikeusministeriö erikseen selvittää, voisiko ehdonalaisten vapautteen päästäminen pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa perustua esimerkiksi siihen, mitä yhteistä vankeusrangaistusta tuomittaessa on pidetty ankarimman rangaistuksen ansaitsevana rikoksena, tai siihen, miten yhteiseen vankeusrangaistukseen johtaneiden rikosten painopiste jollain muulla tavalla arvioituna sijoittuu suhteessa ehdonalaisten vapautumisen määräosien perusteena oleviin seikkoihin. Jos selvitys osoittaa, että nyt ehdotetusta kaavamaisesta mallista voidaan luopua, tätä tarkoittava esitys on mahdollisimman nopeasti saatettava eduskunnan käsiteltäväksi.

8 §. Valvottu koevapaus. Pykälän 1 momentissa säädetään vangin sijoittamisesta valvottuun koevapauteen. Valvottuun koevapauden sisällöstä ei lakiin ehdoteta säännöksiä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan kuitenkin pitänyt tärkeänä, että sääntelyä täydennetään tällaisilla maininnoilla.

Hallituksen esityksen perusteluista (s. 33/I) käy ilmi, että tarkoituksena on valvonnan suorittaminen erilaisten teknisten välineiden avulla. Tekniikan nopean kehityksen vuoksi menetelmät on kuitenkin haluttu jättää laissa määrittelemättä. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten lakivaliokunta ehdottaa pykälää täydennettäväksi maininnalla valvonnan toteuttamisesta teknisin välinein tai muutoin erityisellä tavalla

intensiivisesti. Viimeksi mainitun kaltainen erityisesti valvottu koevapaus on kyseessä esimerkiksi silloin, kun henkilö on koevapautensa aikana hoidettavana vankilan ulkopuolisessa laitoksessa päihdehoitoa saamassa. Valiokunta painottaa tässä yhteydessä myös sitä, että jos koevapauden valvonnassa käytettyjen teknisten välineiden valikoima myöhemmin vakiintuu, nyt hyväksyttävää säännöstä on valvontakäytäntöjen yhtenäisyyden turvaamiseksi välttämättä edelleen täsmennettävä.

Pykälän 2 momentissa säädetään valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytyksistä. Sen 1 kohdan mukaan koevapauden tulee perustua vankeuslain 4 luvun 6 §:n mukaiseen rangaistusajan suunnitelmaan. Perustuslakivaliokunta on vankeuslaista antamassaan lausunnossa (PeVL 20/2005 vp) katsonut, että rangaistusajan suunnitelman oikeudelliseen velvoittavuuteen viittaavat sanonnat eivät ole asianmukaisia. Mainittuun lausuntoon viitaten lakivaliokunta ehdottaa 1 kohtaa myös tässä muutettavaksi niin, että koevapauteen sijoittamisen tulee edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista. Tällainen tilanne on käsillä ainakin silloin, kun koevapauteen sijoittaminen on nimenomaisesti mainittu rangaistusajan suunnitelmassa.

Edelleen 2 momentin 3 kohdassa valvottuun koevapauden edellytykseksi asetetaan se, että vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihteitä ja dopingaineita ja sitoutuu vankeuslain 16 luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihteettömyyden valvontaan.

Valiokunnan mielestä on tulkinnanvaraista, mitä kulloinkin pidetään dopingaineena. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että säännöksessä viitataan rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuihin dopingaineisiin. Tämä vastaa myös vankeuslakiehdotuksen perusteluista (HE 263/2004 vp, s. 155/I) ilmi käyvää tarkoitusta. Samalla valiokunta on korvannut "päihde"-sanon "päihdyttävä aine" -termillä, koska sitä käytetään myös säädettyvässä vankeuslaissa.

Pykälän 6 momentti sisältää viittaussäännöksen vankeuslain muutoksenhakua koskeviin säännöksiin. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että ehdonalaista vapauttamis-

ta koskevaa säännöstä on syytä täydentää viittauksella vankeuslakiehdotuksen pykälään, jossa säädetään päätöksen tekevistä viranomaisista. Lakivaliokunta pitää selkeyden vuoksi tarpeellisena, että myös nyt esillä olevaan pykälään otetaan viittaussäännös säädettävän vankeuslain päätöksentekotoimivaltaa koskevaan lukuun.

9 §. Ehdonalaisen vapauttamisen lykkäminen. Pykälässä säädetään niistä perusteista, joilla vangin ehdonalaista vapauttamiseen päästämistä voidaan lykätä. Sen 4 momentti sisältää viittaussäännöksen muutoksenhakua koskevaan vankeuslakiehdotuksen 20 lukuun. Perustuslakivaliokunta on edellä esitetyn tavoin katsonut lausunnossaan, että säännöstä on selkeyden vuoksi syytä täydentää viittauksella vankeuslakiehdotuksen säännökseen lykkäyksestä päätävästä viranomaisesta. Lakivaliokunta ehdottaa, että momenttia muutetaan tämän mukaisesti.

10 §. Ehdonalainen vapauttaminen elinkautisesta vankeudesta. Pykälässä säädetään niistä edellytyksistä, joilla elinkautiseen vankeusrangaistukseen tuomittu henkilö voidaan päästää ehdonalaista vapauteen. Pääsääntöisesti rangaistuksesta tulee *1 momentin* mukaan olla suoritettuna kaksitoista vuotta, mutta alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittua rangaistusta suorittava vanki voidaan päästää ehdonalaista vapauteen hänen suoritettuaan rangaistuksesta kymmenen vuotta.

Momentissa käytetty ilmaisu "suoritettuaan rangaistuksesta" saattaa olla tulkinnanvarainen suhteessa joihinkin säädettävän vankeuslain säännöksiin. Vankeuslain 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan vankeusrangaistuksen suorittaminen alkaa sinä päivänä, jona täytäntöönpanon perusteena oleva tuomio on julistettu tai annettu, jos tuomittu on asian takia vangittuna. Mainitun säännöksen tarkoituksena on määrittää tutkintavankeuden ja vankeuden välinen raja. Elinkautiseen rangaistukseen tuomitut ovat säännönmukaisesti ennen rangaistuksen täytäntöönpanon aloittamista tutkintavankeudessa. Heidän oikeusasemansa kannalta on tarpeen,

että tutkintavankeusajan huomioon ottamisesta ehdonalaista vapauteen päästämistä harkittaessa ei synny epäselvyyttä. Sen vuoksi lakivaliokunta ehdottaa "rangaistuksen suorittamisen" korvattavaksi "vankilassaoloaika"-sanalla, jota käytetään myös nyt säädettävän lain 12 §:ssä ja vankeuslain 14 luvun 3 §:ssä.

Pykälän *2 momentissa* luetellaan ne arviointiperusteet, jotka otetaan huomioon, kun tehdään päätöstä elinkautiseen rangaistukseen tuomitun päästämistä ehdonalaista vapauteen. Edellä 8 §:n 2 momentin kohdalla esitetyillä perusteilla valiokunta ehdottaa, että rangaistusajan suunnitelman noudattamisen sijasta käytetään ilmaisuja "rangaistusajan suunnitelman toteutuminen".

Pykälän *3 momentissa* säädetään mahdollisuudesta määrätä elinkautiseen vankeuteen tuomittu koevapauteen. Koska tällainen koevapaus edeltää ehdonalaista vapauttamista, valiokunta on tarkistanut momentin alkuosan sanamuotoa.

11 §. Koko rangaistusajan suorittaminen vankilassa. Pykälässä säädetään niistä edellytyksistä, joilla tuomioistuimien voi määrätä rikoksentehtävien suorittamaan koko rangaistusaikansa vankilassa. Pykälän *1 momentin 1 kohdassa* luetellaan kyseeseen tulevat rikokset. Luettelossa mainitaan myös ihmisryöstö. Kyseinen rikossäännös on kuitenkin 1 päivänä elokuuta 2004 voimaan tulleella rikoslain muuttamisesta annetulla lailla korvattu törkeää ihmiskauppaa koskevalla säännöksellä. Viimeksi mainittu säännös on eräiltä osin ihmisryöstön tunnusmerkistöä laajempi, joskin niiden rangaistusasteikot ovat samat (ks. HE 34/2004 vp, s. 101 ss.). Valiokunta on tämän vuoksi korvannut luettelossa olevan "ihmisryöstön" viittauksella "törkeään ihmiskauppaan".

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota *1 momentin 2 kohtaan*, jonka mukaan yhtenä edellytyksenä koko rangaistusajan suorittamiseen määräämiselle on se, että rikoksentehtäjä on rikosta edeltäneiden kymmenen vuoden aikana syyllistynyt 1 kohdassa mainittuun rikokseen taikka että 1 kohdassa nimetty rikos on tehty kolmen vuoden kuluessa siitä, kun hän on vapau-

tunut suorittamasta koko rangaistusaikaa vankilassa tai elinkautista vankeutta tai hänet on päästetty ehdonalaiseen vapauteen 12 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännöksen sanamuodon valossa on jossain määrin tulkinnanvaraisista, riittääkö kohdassa esitettyjen edellytysten täyttymiseen se, että henkilö on ylipäänsä tuomittu 1 kohdassa mainitusta rikoksesta, vai edellytetäänkö lisäksi, että siitä seurannut rangaistus on ollut vähintään kolme vuotta vankeutta. Valiokunta toteaa jo esimerkiksi yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä koskevista säännöksistä johtuvan, että siihen sisältyvien rikosten ns. yksikkörangaistuksia ei voida arvioida. Tämän vuoksi on valiokunnan mielestä johdonmukaista tulkita kohtaa niin, että siinä tarkoitettu edellytys täyttyy jo sillä, että henkilö on kohdassa mainituissa aikarajoissa syylistynyt johonkin 1 kohdassa lueteltuun rikokseen.

Pykälän 2 momentissa säädetään 1 momentin soveltamisesta yhteisen vankeusrangaistuksen tapauksissa. Sen mukaan koko rangaistusajan suoritettavaksi määräämistä koskeva päätös voidaan tehdä yhteisen vankeusrangaistuksen tapauksissa, jos ainakin yksi rikoksista on 1 momentin 1 kohdassa lueteltu rikos. Säännös on tältäkin osin tulkinnanvarainen. Ottaen huomioon pykälässä tarkoitetun päätöksen merkitys rikoksentekijälle valiokunta pitää selvänä, että pelkästään yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen vähintään kolmen vuoden pituiseksi ei sinällään vielä riitä. Lisäksi täytyy edellyttää, että 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta — tai joistakin niistä — olisi erikseen tuomituna seurannut määräaikainen, vähintään kolmen vuoden vankeusrangaistus. Valiokunta ehdottaa, että momenttia selvennetään tämän mukaisesti.

12 §. Uusi käsittely tuomioistuimessa. Pykälän 1 momentin mukaan koko rangaistusaikaa suorittamaan määrätty päästetään ehdonalaiseen vapauteen hänen suoritettuaan rangaistuksesta viisi kuudesosaa, jos häntä ei enää ole pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Ehdonalainen vapauttaminen voi

tällöinkin tapahtua aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt viisi vuotta.

Koko rangaistusaika suorittamaan voidaan tietyin lisäedellytyksin määrätä vain sellainen rikoksentekijä, joka on tuomittu vähintään kolmen vuoden määräaikaiseen vankeusrangaistukseen. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että säännökset ehdonalaisesta vapaudesta ja mahdollisuudesta saattaa asia uudelleen tuomioistuimen harkittavaksi eivät ehdotetun sääntelyn mukaan tulisi näin ollen lainkaan sovellettaviksi, jos henkilö on tuomittu 3—5 vuoden vankeusrangaistukseen. Tällainen kaavamainen sääntö voi sen mielestä johtaa vankien yhdenvertaisuuden näkökulmasta erikoisiin tilanteisiin. Lisäksi sääntely saattaa perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan tulla arvioitavaksi kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelimissä siksi, että 3—5 vuoden pituista vankeusrangaistusta suorittavalla henkilöllä ei ole mahdollisuutta saattaa osin hänen vaarallisuuttaan koskevaan arvioon perustuvan vapaudenmenetyksen lailisuutta tuomioistuimen uudelleen tutkittavaksi. Näistä syistä perustuslakivaliokunta on pitänyt aiheellisena, että lakivaliokunta vakavasti harkitsee viiden vuoden säännön poistamista tai sääntelyn tarkistamista niin, että 11 ja 12 §:ssä olevat aikamääreet vastaavat toisiaan.

Koko rangaistusajan määrääminen suoritettavaksi on poikkeuksellinen toimenpide, joka perustuu rikoksentekijän rikosten luonteeseen ja sen perusteella tehtävään vaarallisuusarvioon. Tähän rikoksentekijän vaarallisuuteen nähden lakivaliokunta ei pidä perusteltuna, että ehdonalaiseen vapauteen päästämisen aikaisinta ajankohtaa koskeva ehdoton säännös kokonaan poistettaisiin. Siksi valiokunta ehdottaa, että kyseinen ehdoton vuosimäärä yhtenäistetään 11 §:n 1 momentin kanssa kolmeksi vuodeksi.

13 §. Ehdonalaisen vapauden koeaika. Valiokunta on muuttanut pykälän 2 momentissa käytetyn käsitteen muotoon "elinkautiseen vankeuteen tuomittu", joka vastaa 10 §:ssä käytettyä sanontaa.

14 §. Jäännösrangaistuksen määrääminen täytäntöönpantavaksi. Pykälässä säädetään niistä edellytyksistä, joiden täyttyessä tuomioistuin voi määrätä jäännösrangaistuksen pantavaksi täytäntöön joko kokonaan tai osittain taikka jättää antamatta tällaisen määräyksen.

Kuten hallituksen esityksen perusteluista (s. 25 ja s. 51/II) ilmenee, jäännösrangaistuksen täytäntöönpanoa koskeva käytäntö on Suomessa varsin kaavamaisista. Lain sanamuodosta huolimatta jäännösrangaistusta suoritetaan vakiintuneen tulkinnan mukaan aina yksi kuukausi jäännösrangaistuksen pituudesta riippumatta. Tätä ei voida pitää hyväksyttävänä rangaistusten täytäntöönpanojärjestelmän yleisen uskottavuuden kannalta. Nykyiseen tilanteeseen nähden hallituksen esityksessä ehdotettu uudenlainen tapa täytäntöönpanavan jäännösrangaistuksen pituuden määrittämiseksi on merkittävä uudistus palauttaessaan jäännösrangaistuksen todelliseksi osaksi rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää. Menettely sallii tarvittavan joustavuuden, jolloin tuomioistuin voi täytäntöönpanavan jäännösrangaistuksen pituutta määrätessään ottaa huomioon kaikki siihen vaikuttavat seikat. Tämän seurauksena jäännösrangaistuksen täytäntöönpano voi merkitä myös pitkiä rangaistusaikoja. Joustavuudessaan toteutettava uudistus on lisäksi omiaan parantamaan jäännösrangaistusta suorittavien keskinäistä yhdenvertaisuutta.

Hallituksen esityksen mukainen malli perustuu siihen, että koeaikana tehdystä rikoksesta tuomittavasta ehdottomasta vankeusrangaistuksesta ja täytäntöönpantavasta jäännösrangaistuksesta muodostetaan muiden samalla kertaa mahdollisesti tuomittavien vankeusrangaistusten kanssa yhteinen vankeusrangaistus noudattaen, mitä rikoslain 7 luvussa säädetään. Lakivaliokunta kannattaa hallituksen esityksen mukaista perusratkaisua muun muassa juuri sen joustavuuden vuoksi. Samalla valiokunta kuitenkin toteaa, että hallituksen esityksen perustelutkin huomioon ottaen jää epäselväksi, miten ehdotettua mallia on käytännössä tarkoitus soveltaa. Muodostettaessa koeaikana tehdystä uudesta rikoksesta ja jäännösrangaistuksesta yhteinen

vankeusrangaistus kyse ei ole sellaisesta rikosten yhtymistilanteesta, jota silmälläpitäen rikoslain 7 luku aikoinaan säädettiin. Yhteisen rangaistuksen mittaamista koskevan 7 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan yhteinen rangaistus on mitattava siten, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten lukumäärään, vakavuuteen ja keskinäiseen yhteyteen. Jäännösrangaistuksen kohdalla voi kuitenkin olla kyse useita vuosia sitten tehdystä rikoksesta, joten mainittujen mittaamissäännösten soveltaminen ei voi täytäntöönpanavan jäännösrangaistuksen pituutta määrätessä olla samanlaista kuin varsinaista yhteistä rangaistusta mitattaessa.

Hallituksen esityksen perusteluista välittyvä käsitys, jonka mukaan jäännösrangaistus ei rinnastu rikoslain 7 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuun "rikoksesta tuomittavaan rangaistukseen". Näin ollen se ei myöskään voi olla siinä tarkoitettu ns. pohjarangaistus eli sellainen ankarin rangaistus, joka otetaan yhteisen rangaistuksen mittaamisen lähtökohdaksi. Jäännösrangaistuksesta täytäntöönpanavan määrän mittaaminen on siten aina tietyllä tavalla liitännäinen kysymys suhteessa uuteen, koeaikana tehtyyn rikokseen. Tämä on luonnollista jo sen vuoksi, että jäännösrangaistuksen täytäntöönpanoa koskeva kysymys ei — tiettyjä ehdonalaisten vapauden valvonta-aikaisia vakavia rikkomustilanteita lukuunottamatta — voi ylipäänsä tulla esille ilman uutta rikosta. Tämän seikan selventämiseksi valiokunta ehdottaa 1 momentissa nimenomaisesti todettavaksi, että jäännösrangaistusta ei voida pitää rikoslain 7 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ankarimpana rangaistuksena.

Lakivaliokunnan mielestä jäännösrangaistuksen täytäntöönpanavan osan mittaaminen voidaan edellä ehdotetuilla tavoin täydennetyn pykälän mukaan hahmottaa kolmivaiheisena harkintaprosessina, jossa ainoastaan lähtökohdan muodostaa rikoslain 7 luvun mittaamissäännöstö. Kuten pykälän rakennekin osoittaa, tämän jälkeen on harkittava sitä, tulisiko jäännösrangaistus jättää määräämättä täytäntöön ottaen huomioon pykälän 2 momentissa mainitut seikat. Näitä ovat koeajasta suoritettu osuus ennen uuden rikoksen tekemistä, jäännösrangaistuksen

lyhyys, uudesta rikoksesta tuomittavan rangaistuksen lyhyys ja sanktiokumulaation estäminen eli rikoksesta tai tuomiosta aiheutuvan muun seurauksen huomioon ottaminen. Tuomioistuimen tulee jäännösrangaistuksen täytäntöönpanoa yksittäistapauksessa harkitessaan kiinnittää huomiota paitsi kuhunkin seikkaan erikseen myös niiden yhdessä muodostamaan kokonaisuuteen. Tässä yhteydessä lakivaliokunta korostaa erityisesti, että jäännösrangaistuksen täytäntöönpantavaksi määräämistä harkittaessa tulee ottaa huomioon se koeajan osa, joka on kulunut ilman rikoksia, koska näin menetellen ehdonalaisessa vapaudessa olevaa henkilöä voidaan osaltaan kannustaa rikoksettomaan elämäntapaan. Jotta mainittu harkintavelvollisuus kävisi säännöksestä selvästi ilmi, valiokunta ehdottaa, että 1 momentin lopussa nimenomaisesti viitataan 2 momenttiin.

Jos tuomioistuin harkinnassaan päätyy 2 momentissa säädetty huomioon ottaen siihen, että jäännösrangaistus on — esimerkiksi sen pituuden vuoksi — määrättävä täytäntöönpantavaksi, sen tulee vielä pykälän 3 momentin mukaan arvioida, kuinka paljon jäännösrangaistuksesta pannaan täytäntöön. Valiokunnan mielestä 2 momentissa mainittujen seikkojen tulee ohjata myös tätä harkintaa.

Valiokunta on edellä tarkasteltujen, jäännösrangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvien aineellisten kysymysten lisäksi kiinnittänyt huomiota siihen, että pykälään ei sisälly minkäänlaisia menettelyä koskevia säännöksiä. Pykälässä lähdetään siitä, että jäännösrangaistuksen määrääminen täytäntöönpantavaksi on tuomioistuimen harkinnan varassa. Valiokunnan näkemyksen mukaan tällainen ratkaisu ei sovi hyvin yhteen rikosprosessissa nykyisin vallitsevan ns. akkusatorisen menetelmän kanssa, jossa asian selvittäminen ja eteenpäin vieminen pääkäsittelyssä on nimenomaan syyttäjän velvollisuutena. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin alkuosaa täydennettäväksi niin, että jäännösrangaistus voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön syyttäjän vaatimuksesta. Tällainen ratkaisu on sopusoinnussa sen kanssa, että myös koko rangaistusajan määrääminen suori-

tettavaksi edellyttää ehdotetun 12 §:n mukaan syyttäjän esittämää vaatimusta.

Valiokunnan ehdottama lisäys parantaa syytetyn asemaa oikeudenkäynnissä. Haasteen tiedoksiantamisen yhteydessä syytetty saa ensinnäkin tiedon siitä, että siellä tullaan käsittelemään myös jäännösrangaistuksen täytäntöönpantavaksi määräämistä. Tällöin syytetty voi jo hyvissä ajoin etukäteen valmistautua vastaamaan vaatimukseen ja esittämään selvitystä etenkin nyt säädettävän pykälän 2 momentissa mainituista seikoista. Toiseksi syyttäjälle säädettävä velvollisuus vaatimuksen esittämiseen aiheuttaa sen, että syyttäjän tulee aina ennen oikeudenkäyntiä selvittää vaatimuksen käsittelyn kannalta merkitykselliset seikat. Ennen kaikkea syyttäjän tulee selvittää rikosasiain käsittelyjärjestelmästä, onko samalla henkilöllä samanaikaisesti jossain muualla käsiteltävänä muitakin rikosasioita, joissa voi tulla esiin kysymys saman jäännösrangaistuksen määräämisestä täytäntöönpantavaksi. Koska syyttäjillä on kyselyoikeus myös poliisin tietojärjestelmään, heillä on mahdollisuus saada tietoa myös sellaisista asioista, jotka ovat vasta tulossa syyteharkintaan. Tällaisella syyttäjälle säädettävällä toimintavelvollisuudella voidaan näin ollen mahdollisimman pitkälle pyrkiä turvaamaan se, että tuomioistuimet eivät samaan aikaan määrää täytäntöönpantavaksi samaa jäännösrangaistusta. Näin voidaan välttää mahdollisten purkutilanteiden syntymistä.

Voimaantulosäännös. Valiokunta on tehnyt voimaantulosäännöksen 2 momenttiin sanonnallisen tarkistuksen.

Voimaantulosäännöksen 3 momentin mukaan yhteenlasketusta rangaistuksesta vapautetaan ehdonalaisesti nyt säädettävän lain mukaisesti, jos yhteenlaskettava rangaistus tulee täytäntöönpantavaksi lain voimaantulon jälkeen.

Hallituksen esityksessä (s. 52/II) ehdotettua siirtymäsääntelyä perustellaan lähinnä hallinnollisilla syillä. Säädettävää lakia ei näin ollen sovellettaisi sen voimaantullessa täytäntöönpantavina oleviin rangaistuksiin, vaikka uusi ehdonalaisen vapauden ajankohdan määräytymistapa on tuomitun kannalta edullisempi kuin nykyi-

sin. Perustuslakivaliokunta on tämän vuoksi lausunnossaan kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 7—8/1976) sekä yhdenvertaisuusnäkökohtiin viitaten esittänyt, että lakivaliokunta harkitsisi voimaantulosäännöksen 3 momentin poistamista. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti lakivaliokunta ehdottaa, että momentti poistetaan. Tällöin jäljempänä olevien momenttien sijaluku muuttuu vastavasti.

Valiokunta on tarkistanut *4 momenttia* (HE:n 5 momentti) sanonnallisesti.

Voimaantulosäännöksen *5 momenttiin* (HE:n 6 momentti) valiokunta on tehnyt lakiteknisen korjauksen.

Johtolause. Valiokunta on tehnyt johtolauseeseen lakiteknisen korjauksen.

2. Laki pitkäaikaishankien vapauttamismenettelystä

1 §. Hakemus. Pykälässä säädetään pitkäaikaishankien vapauttamismenettelyn vireilletulosta Helsingin hovioikeudessa. Sen *2 momentin* mukaan Rikosseuraamusviraston on annettava vangin tekemästä hakemuksesta lausunto hovioikeudelle. Lausunnossaan Rikosseuraamusviraston on todettava, puoltaako vai vastustaako se vapauttamista. Lausuntoon on liitettävä myös Rikosseuraamusviraston arvio vapauttamisen edellytyksistä ja muu vankia koskeva selvitys.

Hallituksen esityksen perustelujen (s. 54/I) mukaan Rikosseuraamusviraston on otettava kantaa myös siihen, tulisiko vanki määrätä rikoslain 2 c luvussa tarkoitettuun valvottuun koevapauteen. Asian merkityksen vuoksi valiokunta ehdottaa, että siitä otetaan pykälään nimenomainen maininta.

2 §. Asian valmistelun aloittaminen. Pykälän *1 momentin* mukaan lain 1 §:ssä tarkoitettu vapauttamishakemus voidaan tehdä aikaisintaan kaksi vuotta ennen mahdollista vapauttamisajankohtaa. Jos hakemus hylätään, asia voitaisiin *2 momentin* mukaan saattaa hovioikeuden

uudelleen ratkaistavaksi kahden vuoden väliajoin. Hovioikeudessa valmistelu voitaisiin aloittaa kahden vuoden kuluttua edellisen valmistelun aloittamisesta.

Lakivaliokunnan mielestä mainituissa hylkäystapauksissa kahden vuoden väliaika ennen uuden hakemuksen käsiteltäväksi saamista on melko pitkä, kun kyseessä ovat aina jo varsin pitkään vankeusrangaistusta suorittaneet vangit. Jos hylkäyspäätöksen jälkeinen odotusaika ennen uutta käsittelyä olisi kahta vuotta lyhyempi, se voisi valiokunnan käsityksen mukaan osaltaan kannustaa vankia asialliseen käyttäytymiseen vankilassa hänen odottaessaan uutta mahdollisuutta vapautumiseen. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa pykälässä säädettäväksi, että uusi hakemus on oikeus tehdä vuoden väliajoin. Kyseinen aika lasketaan hovioikeuden aiemmasta hylkäävästä ratkaisusta. Lyhennettäessä odotusaika yhteen vuoteen momentin toisen virkkeen mukainen säännös valmistelun aloittamisesta hovioikeudessa käy valiokunnan mielestä tarpeettomaksi. Siksi valiokunta ehdottaa sen poistamista.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota perusteluissa (s. 55/I) esitettyyn lausumaan, jonka mukaan hovioikeus voisi harkintansa mukaan määrätä vapauttamisajankohdan esimerkiksi puolta vuotta aikaisinta laissa säädettyä ajankohtaa myöhemmäksi silloin, kun vapauttaminen ei asian käsittelyn vaatiman ajan vuoksi ole mahdollista heti mainitun ajankohdan ollessa käsilä. Valiokunnan mielestä tällainen menettely tulee kyseeseen vain elinkautiseen vankeuteen tuomittua vapautettaessa. Jos kyse sen sijaan on koko rangaistusta suorittamaan määrätystä vangista, rikoslain 2 c luvun 12 §:n 1 momentin soveltaminen johtaa siihen, että tuomioistuimella ei ole vapauttamisajankohdan suhteen harkintavaltaa, vaan vanki on päästettävä ehdonalaan vapauteen heti kaikkien mainitussa pykälässä säädettyjen edellytysten täytyttyä.

3 §. Asian käsittely Helsingin hovioikeudessa. Valiokunta on tehnyt pykälän 1 momenttiin lakiteknisen täsmennyksen.

5 §. *Oikeusapu.* Pykälässä säädetään vangin oikeudesta saada asiaa käsiteltäessä oikeusapulain (257/2002) mukaista oikeusapua. Sen 2 momentin mukaan Rikosseuraamusviraston nimeämistä todistelusta aiheutuneet kustannukset maksetaan valtion varoista siten kuin valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/1972) säädetään.

Hallituksen esityksen perustelujen (s. 57/I) mukaan vankia ei voida velvoittaa korvaamaan valtion varoista maksettuja todistelukustannuksia takaisin valtiolle. Valiokunta ehdottaa, että tällaisesta vangin oikeusaseman kannalta tärkeästä seikasta otetaan momenttiin nimenomainen säännös. Valiokunta on lisäksi sanonnallisesti tarkistanut momenttia.

7 §. *Hovioikeuden tuomio ja 8 §. Muutoksenhaku.* Pykälissä säädetään hovioikeuden ratkaisusta ja sitä koskevasta muutoksenhausta. Valiokunta katsoo, että hovioikeuden ratkaisua on asian laatu huomioon ottaen tuomion sijasta syytä kutsua päätökseksi. Valiokunta ehdottaa pykälään tehtäviksi tätä tarkoittavat muutokset.

10 §. *Täydentävät säännökset.* Pykälän mukaan säädettävän lain lisäksi noudatetaan oikeudenkäymiskaaren säännöksiä rikosasioiden käsittelystä käräjäoikeudessa. Perustelujen (s. 57/II) mukaan sovellettaviksi tulevat esimerkiksi tuomarin esteellisyyttä, järjestyksenpitoa, oikeudenkäyntiasiamiestä ja todistelua koskevat oikeudenkäymiskaaren luvut. Ehdotettu viittaussäännös ei kuitenkaan ole täsmällinen, koska mainitut luvut koskevat sekä riita- että rikosasioita. Lisäksi on huomattava, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) on säännöksiä muun muassa asian käsittelykielestä rikosasiaa käsiteltäessä. Näistä syistä valiokunta ehdottaa, että viittaus rikosasioiden käsittelystä voimassa oleviin säännöksiin muutetaan yleiseksi.

3. Laki ehdonalaisen vapauden valvonnasta

3 §. *Valvoja.* Pykälän mukaan ehdonalaisen vapauden valvojana toimii Kriminaalihuoltolaitok-

sen virkamies. Lisäksi pykälässä säädetään hänen avukseen tarvittaessa määrättävästä henkilöstä ja tämän kelpoisuusvaatimuksista.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että valvojan avustajan tehtävä ei ole sillä tavoin itsenäinen, että sääntely muodostuisi ongelmaksi perustuslain 124 §:n kannalta. Samalla se on kuitenkin huomauttanut pykälän 2 momentin sanamuodon viittaavan virheellisesti siihen, että avustajan tehtävään määrääminen ei edellyttäisi määrättävän henkilön suostumusta. Perustuslakivaliokunta on pitänyt sen vuoksi tarpeellisenä, että sääntelyä tältä osin selkeytetään.

Lakivaliokunta ehdottaa, että 2 momenttia muutetaan perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti. Lisäksi valiokunta ehdottaa, että pykälä muutoinkin muotoillaan vastaamaan nuorisorangaistuksesta annetun lain (1196/2004) 10 §:ää. Pykälän tarkempien perustelujen osalta lakivaliokunta viittaa nuorisorangaistuksesta antamaansa mietintöön (ks. LaVM 11/2004 vp, s. 6).

4 §. *Valvontaan asettaminen.* Pykälässä säädetään niistä tapauksista, joissa ehdonlaiseen vapauteen päästettävä vanki on asetettava valvontaan.

Valiokunta on tehnyt pykälän 1 momenttiin kielellisen tarkistuksen.

Hallituksen esityksen mukainen pykälä on valvontaan asettamisen osalta varsin ehdoton. On kuitenkin ilmeistä, että valvontaan asettaminen ei ole aina tarpeen niissäkään tapauksissa, joissa vanki sinänsä kuuluisi säännöksen soveltamisalaan. Tällainen tilanne on käsillä esimerkiksi silloin, kun vanki aiotaan ulkomaalaislain (301/2004) 148 tai 149 §:n perusteella käännättää tai karkottaa maasta. Valvontaan asettaminen on tarpeetonta myös silloin, kun vangilla on ehdonlaiseen vapauteen päästessään pitkäaikaista laitoshoidtoa edellyttävä vakava sairaus. Myös joissakin muissa tilanteissa voi olla perusteltua jättää vanki asettamatta valvontaan. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun vanki esittää uskottavan selvityksen siitä, että hän ehdonlaiseen vapauteen päästyään aikoo muuttaa ulkomaille asumaan tai kun vapautuvan vangin jään-

nösrangaistus on hyvin lyhyt. Tällaisten tapaus-
ten huomioon ottamiseksi valiokunta ehdottaa,
että pykälään lisätään uusi *2 momentti*, jossa sää-
detään poikkeuksista 1 momentissa ilmaistuun
sääntöön.

5 §. Valvonnan sisältö. Pykälän mukaan val-
vonta sisältää valvojan ja valvottavan säännöl-
lisiä tapaamisia, minkä lisäksi siihen voi sisäl-
tyä myös sosiaalista toimintakykyä edistäviä
tehtäviä tai ohjelmia. Pykälässä säädetään myös
valvontatapaamisten sisällöstä ja valvontasuun-
nitelman laatimisesta.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan
huomaauttanut siitä, että valvonnan sisältöä kos-
keva sääntely on perustuslain 8 §:ssä vahviste-
tun rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kan-
nalta lain tasolla huomattavan väljää. Perustus-
lakivaliokunnan mukaan sääntelyn täsmentämi-
nen on edellytys sille, että lakiehdotus voidaan
käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten
lakivaliokunta ehdottaa, että pykälän *1 moment-
tiin* lisätään säännös, jonka mukaan valvontata-
paamisten sekä momentissa tarkoitettujen tehtä-
vien ja ohjelmien yhteinen enimmäismäärä on
12 tuntia kuukaudessa. Saadun tiedon mukaan
mainittu tuntimäärä riittää kattamaan käytännön
valvontatoiminnan tarpeet. Samalla valiokunta
ehdottaa selvyyden vuoksi säädettäväksi, että tä-
män enimmäismäärän rajoissa kuukausittainen
tuntimäärä voi vaihdella sen mukaan kuin val-
vonnan tarkoituksenmukainen täytäntöönpano
edellyttää.

Lisäksi valiokunta ehdottaa, että pykälän
4 momenttia tarkistetaan sanonnallisesti ja että
siinä oleva maininta vankeusajan suunnitelmas-
ta korvataan vankeuslakiehdotuksen mukaisella
"rangaistusajan suunnitelma"-termillä.

6 §. Valvottavan velvollisuudet. Pykälässä sää-
detään valvottavan velvollisuudesta osallistua
valvontasuunnitelman laatimiseen, antaa valvo-
jalle valvonnan kannalta tarpeellisia tietoja sekä
noudattaa valvojan antamia valvonnan toteut-
tamiseksi tarpeellisia määräyksiä. Lisäksi pykä-
lään sisältyy kielto, jonka mukaan valvottava ei

saa olla valvontatapaamisessa alkoholin tai
muun päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen.

Valiokunta on tarkistanut *1 momenttia* kielel-
lisesti.

Pykälän *5 momentin* mukaan valvottavalle on
valvonnan alkaessa ilmoitettava, että valvonta-
tapaamisten laiminlyönti ja 4 momentissa tar-
koitetun kiellon vastainen menettely voi johtaa
noutoon ja 11 §:ssä tarkoitettu törkeä valvonta-
velvollisuuden rikkominen ehdonalaisten vapau-
den menetykseen. Säädetävän lain 10 ja 11 § si-
sältävät kattavat säännökset valvontaan sisälty-
vien velvollisuuksien rikkomisen seuraamuksis-
ta. Ne muodostavat rikkomuksen laadun mu-
kaan ankaroituvan asteikon, jonka toisessa pääs-
sä on varoitus ja toisessa ääripäässä ehdonalai-
sen vapauden määrääminen menetetyksi. Valio-
kunta ei pidä valvottavan oikeusturvan kannalta
riittävänä, että hänelle ilmoitetaan vain nouto-
mahdollisuudesta ja ehdonalaisten vapauden me-
nettämisestä rikkomuksen seuraamuksena. Va-
liokunta katsoo, että valvottavalle on sen sijaan
perinpohjaisesti selvitettävä hänen velvolli-
suutensa, niiden rikkomisen seuraamukset sekä
seuraamusten ankaroitumisyjärjestelmä, minkä
vuoksi se ehdottaa momentin tarkistamista.

7 §. Valvojan tehtävät. Pykälä sisältää säännök-
set valvojan velvollisuudesta perehtyä valvot-
tavan tilanteeseen samoin kuin velvollisuudesta
järjestää valvonta niin, ettei se vaikeuta valvot-
tavan elämää.

Pykälän *3 momentin* mukaan valvojan apuna
toimivan henkilön on lisäksi noudatettava Kri-
minaalihuoltolaitoksen hänelle valvonnan täy-
täntöönpanoa varten antamia määräyksiä ja oh-
jeita. Valiokunta ehdottaa, että momentista pois-
tetaan velvollisuus ohjeiden noudattamiseen,
koska velvoittaviksi tarkoitettut seikat tulee il-
maista määräysten muodossa.

Momentissa säädetään myös siitä, että tällai-
nen valvojan apuna toimiva henkilö on velvol-
linen ilmoittamaan Kriminaalihuoltolaitokselle
valvottavan velvollisuuksien ja valvontasuunni-
telmaan liittyvien määräysten rikkomisesta. Vii-
meksi mainittu sanonta viittaa valiokunnan mie-
lestä virheellisesti siihen, että valvontasuunni-

telmaan voitaisiin erikseen liittää joitain velvoittavia määräyksiä. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa momentin loppuosaa muutettavaksi niin, että siitä selvästi käy ilmi valvottavan velvollisuuksien perustuminen joko suoraan säädettävään lakiin tai sen nojalla annettuihin määräyksiin. Viimeksi mainittuja voi 6 §:n 1 momentin mukaan sisältyä yhteydenpidon osalta valvontasuunnitelmaan, minkä lisäksi valvoja voi mainitun pykälän 3 momentin nojalla antaa valvottavalle valvonnan toteuttamiseksi tarpeellisia yksittäistapauksellisia määräyksiä.

Valiokunta on lisäksi kielellisesti selventänyt momentin alkuosaa.

8 §. Pääteiden käytön valvonta. Valiokunta on korjannut pykälässä olevan virheen.

9 §. Nouto. Pykälässä säädetään siitä, millä edellytyksillä valvottava voidaan noutaa valvontatapaamiseen ja miten nouto toteutetaan.

Nuorisorangaistuksesta säädettyä lakia koskevassa mietinnössään (LaVM 11/2004 vp, s. 8) lakivaliokunta huomautti, että noudolla ja siihen mahdollisesti liittyvällä säilöön ottamisella puututaan voimakkaasti noudettavan henkilökohtaiseen vapauteen. Sen vuoksi valiokunta tuolloin ehdotti noudon edellytyksiä tarkennettavaksi niin, että nouto tulee kyseeseen vain, jos esimerkiksi henkilön aiemman käyttäytymisen perusteella on todennäköistä, että hän ilman noutoa pyrkisi välttelemään myös myöhempään jo sovittuun tilaisuuteen saapumista. Valiokunta ehdottaa, että vastaava tarkennus tehdään myös tämän pykälän 1 momenttiin. Tällöin nouto ei tule kyseeseen esimerkiksi silloin, jos valvottava on yleensä saapunut valvontatapaamisiin ja hänen poissaoloaan voidaan siihen nähden pitää jossain määrin yllättävänä.

Valiokunta on tehnyt pykälän 2 momenttiin sanonnallisen tarkistuksen.

10 §. Valvontamääräysten rikkominen ja 11 §. Törkeä valvontavelvollisuuksien rikkominen.

Pykälät muodostavat kokonaisuuden, jossa säädetään valvottavalle kuuluvien velvollisuuksien rikkomisen seuraamuksista ja niiden määräämisestä.

Valiokunnan mielestä pykälien perusteella on melko vaikea hahmottaa, millainen valvottavaan säädettävän lain perusteella kohdistuva seuraamusjärjestelmä tarkkaan ottaen on. Yhtäältä tämä johtuu sääntelyn jakamisesta kahteen eri pykälään ja toisaalta myös pykälien mutkikkaasta kirjoitustavasta. Lisäksi eri seuraamusvaihtoehtojen erojen edellytykset ovat osittain varsin hienovaraisia ja sen vuoksi vaikeita soveltaa, kuten erottelu velvollisuuksien vakaavaan ja törkeään rikkomiseen.

Valiokunta ehdottaa, että sääntely kootaan 10 §:ään, jolloin seuraamusten kokonaisuus ja asteittainen ankaroituminen on helpompi hahmottaa. Sääntelyn soveltamistilanteiden selkeyttämiseksi valiokunta ehdottaa myös, että pykälän 1 momentissa kirjallisen varoituksen antamisen edellytykseksi ei aseteta siinä tarkoitettun velvollisuuden "vakavaa" rikkomista vaan että sen sijasta viitataan sen "olennaiseen" rikkomiseen. Tällä myös osaltaan osoitetaan, että valvottavalle kuuluvien velvollisuuksien "törkeässä rikkomisessa" — joka saattaa viime kädessä johtaa jäännösrangaistuksen osan määräämiseen täytäntöönpantavaksi — on kyse aivan toisella tavalla velvollisuuksien ydinaluetta koskevasta rikkomuksesta kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa.

Pykälän uudet 2 ja 3 momentti vastaavat asiallisesti hallituksen esitykseen sisältyvän 11 §:n 1 ja 2 momenttia. Valiokunta huomauttaa pitävänsä perusteltuna, että jäännösrangaistuksen täytäntöönpantavaksi määräämistä koskevan vaatimuksen esittää tuomioistuimelle nimenomaan virallinen syyttäjä, jolla on rikosasioiden ajamiseen pohjautuvaa tarvittavaa kokemusta myös tässä tarkoitettun asian hoitamiseksi. Ratkaisu vastaa perusteiltaan myös sitä, joka on omaksuttu nuorisorangaistuksesta annetun lain (1196/2004) 17 §:ssä.

Hallituksen esityksen mukaan tuomioistuin voisi määrätä pykälässä säädettävän osan jäännösrangaistuksesta täytäntöönpantavaksi pelkästään sillä perusteella, että se katsoo valvottavan menetelleen syyttäjän esittämällä tavalla. Valiokunnan mielestä tämä ei yksin ole riittävä, koska valvottavien tilanne voi olla hyvin-

kin erilainen. Tämä johtuu jo siitä, että valvontaan on lain 4 §:n mukaan asetettava muun muassa, jos koeaika on pitempi kuin yksi vuosi tai jos rikos on tehty alle 21-vuotiaana. Tämän vuoksi törkeissä velvollisuuksien rikkomistapauksissa tuomioistuimia tulee pykälän 4 *momentissa* valiokunnan näkemyksen mukaan ehdotettua voimakkaammin ohjata tilanteen arvioimiseen kokonaisuutena. Valiokunta ehdottaa, että jäännösrangaistusta voidaan määrätä täytäntöönpantavaksi vain, jos siihen myös valvottavan henkilöön liittyvät ja rikkomukseen johtaneet syyt huomioon ottaen on erityistä syytä. Tällainen erityinen syy on yleensä käsillä silloin, kun valvottava on selvästikin tahallaan törkeästi rikkonut hänelle kuuluvia velvollisuuksia. Toisaalta valvottavan henkilöön liittyvät syyt voivat puhua täytäntöönpanomääräyksen antamista vastaan muun muassa silloin, kun valvottava on alle 21-vuotias. Tällaisissa tapauksissa on valiokunnan mielestä syytä mahdollisimman pitkälle pyrkiä välttämään sitä, että nuori joutuisi edes lyhyeksi ajaksi palaamaan vankilaan. Täytäntöönpanomääräyksen antamista harkittaessa on syytä ottaa huomioon myös mahdollisen vankila-ajan vaikutus valvottavan työsuhteeseen tai meneillään olevaan opiskeluun.

Valiokunta ehdottaa, että hallituksen esityksen mukaisen 11 §:n sisältö siirretään 10 §:ään, jolloin 11 § poistuu ja jäljempänä seuraavien pykälien numerointi muuttuu yhtä pienemmäksi.

13 (14) §. Tarkemmat säännökset. Pykälä sisältää asetuksenantovaltuuden. Sen mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä muun muassa valvontamääräysten tai valvontavelvollisuuksien rikkomisesta. Saadun selvityksen mukaan tarkoituksena on kuitenkin vain antaa valiokunnan ehdottamaa 10 §:ää täsmentäviä säännöksiä siitä menettelystä, jossa mainitun pykälän mukaisia seuraamuksia määrätään. Valiokunta ehdottaa valtuutuksen sanamuotoa tältä osin muutettavaksi sen tarkoituksen mukaiseksi.

5. Laki eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Pykälässä säädetään lain soveltamisesta henkilöön, joka on laitoksessa pitämisen sijasta määrätty tai sijoitettu työhön laitoksen ulkopuolelle tai joka suorittaa tiettyjä rangaistukseen kuuluvia tehtäviä. Pykälää on hallituksen esityksen antamisen jälkeen muutettu nuorisorangaistusta koskeneen uudistuksen yhteydessä 1 päivänä tammikuuta 2005 voimaan tulleella lailla (1198/2004). Tämän vuoksi "nuorisopalvelu" on nyt muutettava "nuorisorangaistukseksi". Lisäksi lakiehdotuksen johtolauseetta on tarkistettava.

8. Laki Suomen ja pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 21 §:n muuttamisesta (Uusi lakiehdotus)

21 §. Pykälän 1 *momentissa* on säännökset siitä, miten Suomessa menettellään siinä tapauksessa, että Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa ehdonalaiseen vapauteen päästetty henkilö määrätään Suomessa menettämään ehdonalaisten vapautensa. Voimassa olevan sääntelyn mukaan oikeusministeriön on muunnettava vielä suorittamatta oleva rangaistuksen osa samanpituisiksi vankeusrangaistukseksi. Sen jälkeen muunnettu rangaistus on pantava täytäntöön Suomessa niin kuin asianomainen olisi täällä päästetty ehdonalaiseen vapauteen.

Tätä lakia ei hallituksen esityksessä ehdoteta muutettavaksi.

Voimassa oleva sääntely ei ole enää asianmukainen, koska sen mukaan täytäntöön pantava jäännösrangaistus määräytyy oikeusministeriön suorittaman muuntotoimenpiteen jälkeen. Kun ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset nyt kokonaisuudessaan uudistetaan, lakivaliokunta ehdottaa, että tässä yhteydessä hyväksytään uusi lakiehdotus, jolla jäännösrangaistuksen määrittämisestä koskeva rikoslain 2 c luvun 14 § säädetään sovellettavaksi myös niihin tapauksiin, joissa toisessa pohjoismaassa ehdon-

alaiseen vapauteen päästetty henkilö määrätään täällä menettämään ehdonalainen vapautensa.

Lakien voimaantulo

Hallituksen esityksen mukaan lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006. Nyt säädettävillä laeilla on asiallinen yhteys hallituksen esitykseen HE 263/2004 vp sisältyvään vankeuslakiehdotukseen. Tämän vuoksi valiokunta huomauttaa, että jos vankeuslain voimaantulo lykkääntyisi myöhempään ajankohtaan, myös nyt säädettävien lakien voimaantuloa on asianmukaista vastaavasti siirtää perusteluissa esitetystä.

Lakialoite

Yleisperusteluissa esittämistään syistä valiokunta puoltaa hallituksen esityksen mukaista ratkaisua, joka perustuu vankien ehdonalaista vapaut-

tamista koskevan järjestelmän säilyttämiselle. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että lakialoite LA 149/2003 vp hylätään.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että 4., 6. ja 7. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

että 1.—3. ja 5. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset),

että hyväksytään uusi 8. lakiehdotus (Valiokunnan uusi lakiehdotus) ja

että lakialoite LA 149/2003 vp hylätään.

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 2 luvun 2 §, sellaisena kuin se on laissa 697/1991,
muutetaan 2 luvun 13 § ja 6 luvun 15 §, sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 13 § laeissa 352/1990 ja 515/2003 ja 6 luvun 15 § viimeksi mainitussa laissa (*poist.*), sekä
lisätään lakiin uusi 2 c luku seuraavasti:

2 luku

Rangaistuksista

13 §
 (Kuten HE)

2 c luku

Vankeudesta

Yleissäännökset

1—4 §
 (Kuten HE)

Ehdonalainen vapauttaminen

5 §

Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen

Ehdonalainen vapauttaminen tarkoittaa ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangin päästämistä suorittamaan loppuosa rangaistuksesta vapaudessa. (*Poist.*)

Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta puolet. Vanki, joka rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta yksi kolmasosa. Viimeksi mainitun määräosan soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1723/1991) 26 §:ssä tarkoitettua siviilipalvelusrikoksesta. Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetysaika vähennetään edellä mainituista määräosista ja 12 §:n 1 momentissa tarkoitettua määräosasta.

(3 mom. kuten HE)

6 §

Ehdonalainen vapauttaminen yhteisestä vankeusrangaistuksesta

Jos yhteistä vankeusrangaistusta suorittavan eri rikokset johtaisivat 5 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri määräosien soveltamiseen, hänet päästetään ehdonalaiseen vapauteen niistä suu-
remman mukaan.

7 §

(Kuten HE)

8 §

Valvottu koevapaus

Vangin yhteiskuntaan sijoittumisen edistämiseksi hänet voidaan sijoittaa vankilan ulkopuolelle teknisin välinein tai muulla tavoin erityisesti valvottuun koevapauteen enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista.

Valvotun koevapauden edellytyksenä on, että:

1) koevapaus edistää vankeuslain 4 luvun 6 §:n mukaisen rangaistusajan suunnitelman toteutumista;

(2 kohta kuten HE)

3) vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita ja sitoutuu vankeuslain 16 luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihteettömyyden valvontaan;

(4—6 kohta kuten HE)

(3—5 mom. kuten HE)

Muutoksenhausta 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen säädetään vankeuslain 20 luvussa ja valvottua koevapautta koskevasta päätösvallassa mainitun lain 21 luvussa.

9 §

Ehdonalaisen vapauttamisen lykkääminen

(1—3 mom. kuten HE)

Muutoksenhausta ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämistä koskevaan päätökseen säädetään vankeuslain 20 luvussa ja lykkäämistä koskevasta päätösvallassa mainitun lain 21 luvussa.

10 §

Ehdonalainen vapauttaminen elinkautisesta vankeudesta

Elinkautiseen vankeuteen tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt kaksitoista vuotta. Kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu vanki voidaan päästää ehdonalaiseen

vapauteen aikaisintaan, *kun vankilassaoloaikaa on kertynyt* kymmenen vuotta.

Harkittaessa kysymystä ehdonalaisesta vapauttamisesta kiinnitetään huomiota elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen tai rikosten laatuun, tuomitun mahdolliseen myöhempään rikollisuuteen sekä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin seikkoihin. Vapauttamisharkinnassa tulee ottaa huomioon vankeuslain 4 luvun 6 §:ssä tarkoitetun rangaistusajan suunnitelman *toteutuminen* ja vankila-aikainen käyttäytyminen muutenkin.

Ennen kuin elinkautiseen vankeuteen tuomitu päästetään ehdonalaiseen vapauteen, hänet voidaan määrätä valvottuun koevapauteen. Jos Rikosseuraamusvirasto katsoo, että koevapauden aikana tapahtuneen rikoksen vuoksi 2 momentissa tarkoitettua vapauttamista on harkittava uudelleen, sen on saatettava asia Helsingin hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi.

(4 mom. kuten HE)

11 §

Koko rangaistuksen suorittaminen vankilassa

Tuomioistuim voi rangaistukseen tuomittuaan syyttäjän vaatimuksesta päättää, että tuomittu vapautuu vankilasta vasta hänen suorittuaan tuomitun rangaistusajan kokonaan, jos:

1) rikoksentehtäjä tuomitaan määräaikaiseen, vähintään kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä raiskauksesta, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhojoudusta, törkeästä sodankäyntirikoksesta, törkeästä ihmisoi-keuksien loukkaamisesta poikkeuksellisissa oloissa, joukkotuhonnasta, *törkeästä ihmiskau-
pasta*, panttivangin ottamisesta, törkeästä ter-veyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta, kaappauksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yri-tyksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen;

(2 ja 3 kohta kuten HE)

Milloin kahdesta tai useammasta rikoksesta tuomitaan määräaikainen yhteinen vankeusran-
gaistus, (*poist.*) 1 momentissa tarkoitetun pää-

töksen edellytyksenä *on*, että ainakin yksi rikok-
sista on *sanotussa* momentissa mainittu rikos *ja
että siitä rikoksesta erikseen tuomittaessa seu-
raisi määräaikainen, vähintään kolmen vuoden
pituinen vankeusrangaistus.*

12 §

Uusi käsittely tuomioistuimessa

Koko rangaistusaikaa suorittamaan määrätty päästetään ehdonalaiseen vapauteen hänen suo-ritettuaan rangaistuksesta viisi kuudesosaa, jos häntä ei enää ole pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Ehdonalainen vapauttaminen voi tämän momentin mukaan tapahtua aikaisintaan, kun vankilassa-oloaikaa on kertynyt *kolme* vuotta.

(2—4 mom. kuten HE)

13 §

Ehdonalaisen vapauden koeaika

(1 mom. kuten HE)

*Elinkautiseen vankeuteen tuomitun ehdon-
alaisen vapauden koeaika ja jäännösrangaistus
ovat kolme vuotta.* Jos koko rangaistuksen van-
kilassa suorittanut tekee 14 §:n 1 momentissa
tarkoitettua rikoksen kolmen vuoden aikana sii-
tä, kun hän on vapautunut suorittamasta koko
rangaistusaikaa vankilassa, tämä on rangaistuk-
sen koventamisperuste.

(3 mom. kuten HE)

14 §

Jäännösrangaistuksen määrääminen täytäntöön pantavaksi

Tuomioistuim voi *syyttäjän vaatimuksesta*
määrätä jäännösrangaistuksen pantavaksi täy-
täntöön, jos tuomittu tekee koeajana rikoksen,
josta tuomioistuimen harkinnan mukaan hänet
olisi tuomittava ehdottomaan vankeuteen ja jos-
ta syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan
päättymisestä. Tällöin täytäntöön pantavasta
jäännösrangaistuksesta ja koeajalla tehdystä ri-
koksesta tuomittavasta rangaistuksesta määrä-

tään yhteinen ehdoton vankeusrangaistus muista rikoksista samalla kertaa tuomittavien vankeusrangaistusten kanssa noudattamalla, mitä 7 luvussa säädetään. *Jäännösrangaistusta ei kuitenkaan ole pidettävä mainitun luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ankarimpana rangaistuksena. Täytäntöönpanavan jäännösrangaistuksen pituutta määritessään tuomioistuimen tulee ottaa huomioon, mitä 2 momentissa säädetään.*

(2—4 mom. kuten HE)

6 luku

Rangaistuksen määrittämisestä

15 §

(Kuten HE)

(1 mom. kuten HE)

Ennen lain voimaantuloa täytäntöönpantavaksi määrätty jäännösrangaistus, joka tulee täytäntöönpantavaksi *tämän* lain voimaantulon jälkeen, on jäännösrangaistuksen pituinen, kuitenkin enintään yksi kuukausi. *Pakkolaitokseen eristetty vanki suorittaa koko jäännösrangaistuksen.*

(3 mom. *poist.*)

(3 mom. kuten HE:n 4 mom.)

Elinkautiseen vankeuteen tuomittuihin sovelletaan tämän lain säännöksiä.

Vankiin, joka tämän lain voimaan tullessa on eristettynä pakkolaitokseen, sovelletaan 2 c luvun 12 §:n säännöksiä. Määräosa 5/6 lasketaan täytäntöön pantavasta rangaistuksesta ja jäännösrangaistuksesta.

(6 ja 7 mom. kuten HE:n 7 ja 8 mom.)

2.

Laki

pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelystä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Hakemus

(1 mom. kuten HE)

Rikosseuraamusviraston on hakemuksen johdosta annettava lausunto hovioikeudelle. Lausunnossaan Rikosseuraamusviraston on todettava, puoltaako vai vastustaako se vapauttamista ja onko vanki määrättävä rikoslain 2 c luvussa tarkoitettuun valvottuun koevapauteen. Lausuntoon on liitettävä Rikosseuraamusviraston arvio vapauttamisen edellytyksistä ja muu vankia koskeva selvitys.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

2 §

Asian valmistelun aloittaminen

(1 mom. kuten HE)

Jos vankia ei päästetä ehdonalaiseen vapauteen, asia voidaan saattaa hovioikeuden uudelleen ratkaistavaksi (*poist.*) vuoden *kuluttua hylkäävästä päätöksestä.*

3 §

Asian käsittely Helsingin hovioikeudessa

Vanki voi esittää asiassa tarpeellista selvitystä. Hovioikeuden on kuultava vankia 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun lausunnon ja *saman pykä-*

län 3 momentissa tarkoitettun hakemuksen johdosta.

(2—4 mom. kuten HE)

4 §
(Kuten HE)

5 §
Oikeusapu

(1 mom. kuten HE)

Rikosseuraamusviraston *asian selvittämistä varten nimeämälle todistajalle tai muulle henkilölle* aiheutuneet kustannukset maksetaan valtion varoista siten kuin valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/1972) säädetään. *Vankia ei kuitenkaan voida velvoittaa korvaamaan näitä kustannuksia valtiolle.*

6 §
(Kuten HE)

7 §
Hovioikeuden päätös

Jos hovioikeus päättää päästää tuomitun ehdonalaan vapauteen, *päätöksessä* on määrättävä vapauttamispäivä sekä lausuttava mahdollisesta koevapaudesta.

Jos asiassa järjestetään suullinen käsittely, *päätös* on annettava 30 päivän kuluessa suullisen käsittelyn päättymispäivästä. Jos ratkaisua ei voida erityisestä syystä antaa sanotussa määräajassa, se on annettava niin pian kuin mahdol-

lista. Muissa kuin 4 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa päätösneuvottelu on kuitenkin pidettävä heti suullisen käsittelyn päätyttyä tai viimeistään seuraavana arkipäivänä.

Päätöksestä on lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 24 luvussa hovioikeuden ratkaisusta säädetään.

8 §

Muutoksenhaku

Hovioikeuden *hakemuksen johdosta antamaan päätökseen samoin kuin sen 5 §:n nojalla tekemään päätökseen* saa hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta valittamalla, jos korkein oikeus oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n nojalla myöntää valitusluvan. Asian käsittelyssä korkeimmassa oikeudessa noudatetaan, mitä muutoksenhausta hovioikeuden toisena oikeusasteena käsittelemistä asioista säädetään.

9 §
(Kuten HE)

10 §

Täydentävät säännökset

Jollei tässä laissa toisin säädetä, asian käsittelyssä noudatetaan lisäksi (*poist.*) rikosasioiden käsittelystä käräjäoikeudessa *voimassa olevia säännöksiä.*

11 §
(Kuten HE)

3.

Laki**ehdonalaisen vapauden valvonnasta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 ja 2 §
(Kuten HE)

3 §

Valvoja ja hänen apunaan toimiva henkilö

(1 mom. kuten HE)

Valvonnan tarkoituksenmukaisen toimeenpanemisen sitä edellyttäessä valvojan avuksi voidaan määrätä tehtävään suostunut henkilö, jolla on sen hoitamiseen soveltuvaa sosiaali-, nuori- tai kasvatusalan koulutusta ja kokemusta. Tehtävään voidaan erityisestä syystä määrätä muukin siihen sopiva henkilö. Valvojan apuna toimivaan henkilöön sovelletaan kielilakia (423/2003) (poist.) ja rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

Kriminaalihuoltolaitos tekee valvojan avuksi määrättävän henkilön kanssa sopimuksen tehtävän hoitamisesta sekä päättää hänelle valtion varoista maksettavasta palkkiosta ja kulukorvauksesta.

4 §

Valvontaan asettaminen

Ehdonalaiseen vapauteen päästettävä vanki asetetaan valvontaan, jos:

- 1) koeaika on pitempi kuin yksi vuosi;
- 2) rikos on tehty alle 21-vuotiaana; tai
- 3) vanki itse sitä pyytää.

Vanki voidaan 1 momentissa säädetyn estämättä jättää asettamatta valvontaan, jos valvonta on sen tarkoitus huomioon ottaen vangin odotettavissa olevan maasta poistamisen, vakavan sairauden tai muun erityisen syyn vuoksi selvästi tarpeetonta. (Uusi)

5 §

Valvonnan sisältö

Valvonta sisältää valvojan ja valvottavan säännöllisiä tapaamisia, joiden avulla seurataan valvottavan olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia ja joiden tarkoituksena on parantaa valvottavan kykyä kantaa vastuuta ja toimia yhteiskunnassa hyväksyttävällä tavalla. Valvontaan voi sisältyä myös sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä tai ohjelmia. *Valvontatapaa- misia sekä valvontaan kuuluvia tehtäviä ja ohjelmia saa kuukausittain olla enintään 12 tuntia. Kuukausittainen tuntimäärä voi valvonnan aikana vaihdella sen mukaan kuin valvonnan tarkoituksenmukainen täytäntöönpano edellyttää.*

(2 ja 3 mom. kuten HE)

Valvontasuunnitelma on sovittava yhteen rangaistusajan suunnitelman kanssa. Suunnitelmaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin oltava yhteistyössä sijoittajayksikön, vankilan, vangin koti- tai asuinkunnan sekä muiden viranomaisten, (poist.) yksityisten yhteisöjen ja henkilöiden kanssa.

6 §

Valvottavan velvollisuudet

Valvottava on velvollinen osallistumaan valvontasuunnitelman laatimiseen ja (poist.) valvontasuunnitelmassa yksilöidyllä tavalla pitämään yhteyttä valvojaan.

(2—4 mom. kuten HE)

Valvottavalle on valvonnan alkaessa ilmoitettava niistä seuraamuksista, joita hänelle tämän pykälän mukaan kuuluvien velvollisuuksien rikkomisesta voi aiheutua.

7 §

Valvojan tehtävät

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Valvojan apuna 3 §:n 2 momentin nojalla toimivan henkilön tulee (poist.) lisäksi noudattaa Kriminaalihuoltolaitoksen hänelle valvonnan täytäntöönpanoa varten antamia määräyksiä (poist.) sekä ilmoittaa Kriminaalihuoltolaitokselle valvottavalle tässä laissa säädettyjen tai hänelle tämän lain nojalla määrättyjen velvollisuuksien rikkomisesta.

8 §

Päihteiden käytön valvonta

Jos valvottava on valvontatapaamisessa ulkoisista merkeistä päätellen todennäköisesti alkoholin tai muun päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen, valvojan tai muun Kriminaalihuoltolaitoksen virkamiehen on kirjattava päihtymystä koskevat havainnot. Jos päihtymystilaa epäillään johtuvan alkoholista, Kriminaalihuoltolaitoksen virkamies voi velvoittaa valvottavan suorittamaan puhalluskokeen.

9 §

Nouto valvontatapaamiseen

Jos valvottava ilman valvojan tiedossa olevaa hyväksyttävää syytä jättää saapumatta valvontatapaamiseen ja on todennäköistä, että hän pyrkii välttelemään valvontatapaamista, tai jos valvottava valvontatapaamisessa rikkoo 6 §:n 4 momentissa säädettyä kieltoa, valvottava voidaan noutaa valvojan erikseen määräämään seuraavaan valvontatapaamiseen. Poliisin on annettava noudon toteuttamiseksi virka-apua, jollei noutotoimenpiteitä ole pidettävä selvästi epätarkoituksenmukaisina.

Noudosta päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies Kriminaalihuoltolaitoksen pyynnöstä. Noudettavaksi määrätty saadaan enintään kuusi tuntia ennen 1 momentissa tarkoitettua valvontatapaamista ottaa kiinni ja säilöön. Nou-

to on pyrittävä suorittamaan niin, ettei valvottava sen vuoksi joudu tarpeettomasti huomion kohteeksi. Valvottavaa ei saa pitää kiinni otetuna tai säilössä kauempaa kuin valvontatapaamiseen noutaminen edellyttää.

10 §

Valvottavalle kuuluvien velvollisuuksien rikkominen

Jos valvottava ilman hyväksyttävää syytä laiminlyö hänelle 6 §:ssä säädetyn velvollisuuden tai olennaisesti rikkoo hänelle sen nojalla annettua määräystä, Kriminaalihuoltolaitoksen on annettava hänelle kirjallinen varoitus. Ennen varoituksen antamista on valvottavalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Varoitusta ei kuitenkaan saa antaa, jos laiminlyönnin tai rikkomuksen perusteella päätetään ryhtyä 9 §:ssä tarkoitettuun noutoon.

Mikäli valvottava ei noudon jälkeenkään noudata velvollisuuttaan pitää yhteyttä valvojan tai jos hän muutoin törkeästi rikkoo hänelle 6 §:n mukaan kuuluvia velvollisuuksia, Kriminaalihuoltolaitoksen on viipymättä ilmoitettava asiasta viralliselle syyttäjälle. (Uusi 2 mom.)

Jos virallinen syyttäjä arvioi, että osa jäänösrangaistusta olisi valvottavan 2 momentissa tarkoitettun menettelyn vuoksi pantava täytäntöön, hänen on viipymättä esitettävä tätä koskeva vaatimus sille tuomioistuimelle, joka on ensimmäisenä oikeusasteena ratkaissut ehdotomaan vankeuteen johtaneen rikosasian taikka jonka tuomiopiirissä valvottava asuu tai vakinaisesti oleskelee. (Uusi 3 mom.)

Jos tuomioistuin toteaa valvottavan menettelyn 2 momentissa tarkoitettulla tavalla ja jos siihen valvottavan henkilöön liittyvät ja rikkomukseen johtaneet syyt kokonaisuutena huomioon ottaen on erityistä syytä, se voi määrätä jäänösrangaistusta pantavaksi täytäntöön vähintään neljä ja enintään 14 päivää. (Uusi 4 mom.)

11 §

(Poist.)

11 ja 12 (12 ja 13) §
(Kuten HE)

13 (14) §

Tarkemmat säännökset

Valvonnan järjestämisestä 3 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, valvontaan liittyvistä

asiakirjoista, *menettelystä valvottavalle 10 §:ssä tarkoitettuja seuraamuksia määrättäessä* ja matkakustannusten korvaamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

14 (15) §
(Kuten HE)

5.

Laki

eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta 30 päivänä joulukuuta 1946 annetun lain (894/1946) 1 §:n 3 *momentti*, sellaisena kuin se on laissa 1198/2004, seuraavasti:

1 §

Tätä lakia sovelletaan myös henkilöön, joka laitoksessa pitämisen sijasta on määrätty tai sijoitettu työhön laitoksen ulkopuolelle taikka suorittaa yhdyskuntapalveluun tai *nuorisorangaistukseen* kuuluvaa työtä tai tehtävää. Lakia

sovelletaan lisäksi henkilöön, joka suorittaa ehdonalaisen vapauden valvontaan sisältyviä tehtäviä tai ohjelmia.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

*Valiokunnan uusi lakiehdotus***8.*****Laki******Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 21 §:n muuttamisesta****Eduskunnan päätöksen mukaisesti*

muutetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa 20 päivänä kesäkuuta 1963 annetun lain (326/1963) 21 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 621/1974, seuraavasti:

21 §

Jos Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa ehdonalaiseen vapauteen päästetty henkilö määrätään Suomessa *menettämään ehdonala*inen vapautensa, tuomioistuim voi määrätä jäännösrangaistuksen täytäntöön pantavaksi rikoslain 2 c luvun 14 §:ssä tarkoitetulla tavalla

niin kuin asianomainen olisi täällä päästetty ehdonalaiseen vapauteen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

Helsingissä 15 päivänä kesäkuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Tuija Brax /vihr
vpj. Susanna Rahkonen /sd
jäs. Esko Ahonen /kesk
Lasse Hautala /kesk
Tatja Karvonen /kesk
Heli Paasio /sd
Lyly Rajala /kok
Jukka Roos /sd

Tero Rönni /sd
Petri Salo /kok
Pertti Salovaara /kesk
Minna Sirnö /vas
Timo Soini /ps
Astrid Thors /r (osittain)
Marja Tiura /kok
Jan Vapaavuori /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Risto Eerola.